

EEN DROOM BIJ HET ZUIDERVENSTER

WILT L. IDEMA

Inleiding

Een droom bij het zuidervenster (Nanchuangmeng) vertelt het verhaal van een vlieg en een mug die tegen het einde van de nacht, kort voor het aanbreeken van de dageraad, elkaar bij toeval ontmoeten en ogenblikkelijk vriendschap sluiten. Die vriendschap slaat om in vijandschap zodra ze elkaars concurrenten blijken te zijn. Wanneer ze op het punt staan elkaar te lijf te gaan, komt een boekenwurm tussenbeide, die als een ware zedenmeester hen probeert te verzoenen. De lange preek van de boekenwurm wordt echter ruw onderbroken door een schorpioen, die hem laat weten dat al zijn hooggestemde woorden van geen enkel nut zijn in het werkelijke leven van alledag. Dit verhaal wordt gepresenteerd als de droom van een kluizenaar die wordt gewekt door het smakken van de spin bij het verorberen van de vlieg en de mug die hij in zijn web heeft gevangen.

In de kluizenaar mogen we waarschijnlijk het alter ego herkennen van de auteur Ding Yaokang (1599-1669). Ding Yaokang was geboren in een aanzienlijke familie uit zuidoost Shandong. In zijn jeugd had Ding Yaokang steden als Suzhou en Hangzhou bezocht en zijn opwachting gemaakt bij de beroemdste intellectuelen van het derde decennium van de zeventiende eeuw, maar toen succes bij de hogere staatsexamens uitbleef, keerde hij terug naar zijn geboortedistrict, waar hij het leven leidde van een landedelman die zich wijdde aan meditatie en poëzie. Aan dit rustige bestaan kwam een einde door invallen van de Mantsjoes, die vanaf het begin van de zeventiende eeuw uitgegroeid waren tot een vervaarlijke militaire mogendheid in het noordoosten van het huidige China. Toen in 1644 de Mingdynastie ten val was gebracht door een binnenlandse boerenopstand (een gebeurtenis die Vondel de stof verleende voor zijn tragedie *Zongchin of de Ondergang der Sineesche Heerschappij*), werden de Mantsjoes door een van de Minggeneraals aan de grens het rijk binnengenoed om de Ming te wreken, waarop de Mantsjoes de gelegenheid te baat namen om de Qingdynastie (1644-1911) te stichten en uiteindelijk geheel China te veroveren (later, in de achttiende eeuw, zouden de Qingkeizers ook Mongolië, Tibet, en Xinjiang aan hun grondgebied toevoegen). Ding Yaokang overleefde het oor-

logsgeweld door te vluchten naar een eilandje voor de kust. Later werd hij in Beijing docent aan een school voor Mantsjoeofficieren, maar toen hij bevorderd werd tot districtsmagistraat in het zuidelijke Fujian, zag hij uiteindelijk van die benoeming af en keerde hij na een lang verblijf in Hangzhou opnieuw terug naar Shandong, waar hij zijn laatste levensjaren sleet.

De ineenstorting van de Ming en de verovering van China, het centrum van de beschaving, door de niet-Chinese (en dus barbaarse) Mantsjoes was een traumatische ervaring voor Ding Yaokang. Ding beschreef zijn persoonlijke lotgevallen en de nationale catastrofe in verschillende genres: een bundel essays, toneelstukken, en ten slotte een roman.¹ Dit laatste werk, *Een vervolg op Pruim in Gouden Vaas (Xu Jinpingmei)*, is, zoals de titel al aangeeft, een vervolg op de beroemde anonieme zestiende-eeuwse roman *Pruim in Gouden Vaas (Jinpingmei)*, die in honderd hoofdstukken een uitputtende beschrijving biedt van het verdorven en corrupte leven van de zakenman Ximen Qing en zijn zes vrouwen tijdens de laatste jaren van de noordelijke Songdynastie (960-1126). Ding Yaokang zette dit verhaal voort: de nog levende personages vinden hun einde, en de reeds overleden personages keren terug op aarde in een wedergeboorte om voor de zonden van hun vorige leven te boeten. De achtergrond van het verhaal wordt gevormd door de verovering vanaf 1126 van Noord-China door de Jürchen, de verre voorouders van de Mantsjoes. Hoewel de gebeurtenissen in de roman dus meer dan vijfhonderd jaar eerder zijn gesitueerd dan het midden van de zeventiende eeuw, is het duidelijk dat Ding Yaokang in zijn zestig hoofdstukken in feite de verschrikkingen van de Mantsjoeverovering beschrijft. Het is dan ook niet te verwonderen dat hij na de verschijning van de roman werd beschuldigd van belasting van het nieuwe regime. Ding Yaokang ontsnapte ternauwernood aan een veroordeling, en zijn roman werd in latere uitgaven beperkt tot 48 hoofdstukken door de meest aanstootgevende delen te schrappen.²

Uit zijn roman blijkt dat Ding Yaokang, zoals wel meer van zijn tijdgenoten uit Shandong, een grote belangstelling had voor prosimetrische (d.i. geschreven in een afwisseling van proza en vers) voordrachtliteratuur. *Een droom bij het zuidervenster* is bewaard gebleven in een manuscript met de verzameltitel *Drie postuum verzamelde werken van Ding Yehe (Ding Yehe yizhu gong sanzong – Yehe* is een van de vele pseudoniemen van Ding Yaokang). Omdat de twee andere teksten in dit manuscript ook in andere bronnen aan Ding Yaokang worden toegeschreven, nemen de meeste specialisten aan dat ook *Een droom bij het zuidervenster* door Ding Yaokang geschreven is. De titel van *Een droom bij*

het zuidervenster bevat een toespeling op *Zang van de terugkeer naar huis* (*Guīqūlaici*), een van de beroemdste werken van de dichter Tao Qian (Yuanming; 365-427). Tao zou dit gedicht geschreven hebben nadat hij ontslag genomen had als magistraat, omdat hij niet langer de vernederingen kon verdragen die verbonden waren aan een functie binnen het ambtelijke bestuursapparaat. Na een beschrijving van de reis en zijn aankomst thuis, stelt de dichter zich voor hoe hij in de toekomst een zorgenvrij leven zal genieten. Voordat hij zich overgeeft aan de beschrijving van de meer concrete aspecten van zijn toekomstige leven, schrijft hij *yi nanchuang yi ji ao* wat zeer letterlijk vertaald zou moeten worden als 'Ik leun aan het zuidervenster om hier mijn trots te huisvesten'. De Amerikaanse sinoloog James R. Hightower vertaalde deze regel als 'I lean on the south window and let my pride expand'.³ Zelf vertaalde ik deze regel als 'Ik leun op het zuidervenster: hier zal ik ongehinderd leven!'⁴ Ik neem echter aan dat zowel Hightower als ik ervan uitgaan dat de trotse auteur in deze regel zijn vreugde uit dat hij als vrij man nu niet meer zal hoeven buigen voor zijn meerderen vanwege faam en winst. Voor het geval zijn publiek de betekenis van de titel niet begrepen zou hebben, citeert Ding Yaokang deze regel nog een keer in zijn eigen werk als *ji ao nanchuang* ('[hij] huisvestte zijn trots in het zuidervenster'). De conclusie van Ding Yaokang gaat echter nog een stap verder dan Tao Qian: terwijl Tao dacht op het land zich te zullen bevrijden van alle beslommeringen van de wereld, ontdekt Ding Yaokangs kluizenaar dat hij zelfs in zijn hermitage nog omgeven wordt door huichelarij en winstbejag, vroom gepreek en militair geweld, zodat hij niets anders kan doen dan zee te kiezen, op zoek naar Penglai en Yingzhou, de drijvende eilanden van de onsterfelijken in de Oostelijke Oceaan. De vlieg en de mug genieten namelijk in de traditionele Chinese literatuur sinds oudsher een reputatie als kruiperige lasteraars en bloedzuigende parasieten. De boekenwurm en de scorpioen worden minder vaak opgevoerd, maar hun allegorische betekenis spreekt vanzelf.

Een droom bij het zuidervenster is geschreven in een afwisseling van proza en vers. Voor de passages in vers maakt de auteur gebruik van passages in regels van vijf syllaben, en van passages in regels van tien syllaben. De regels van tien syllaben zijn in dit geval verdeeld in drie groepen van respectievelijk drie, vier en drie syllaben. De tekst is vertaald op basis van de moderne editie in Liu Jieping, *Qingchu guci liqu xuan* (Taipei, Zhengzhong, 1968), dl. 1, p. 161-183.⁵

Ding Yaokang

Een droom bij het zuidervenster

Wie zweept er toch de hele dag het vlietend zonlicht voort?
 Om niet vermoeien wij ons in dit droom-gelijke leven.
 De perzikbloesem voor het venster is pas nat van regen,
 Of de chrysanten bij de haag zijn al bedekt met rijp!

Zodra de lotus wast, / Geurt ook de prunus weer –
 De ganzen gaan, de ganzen komen: hitte en dan kou.
 Die vele dagen sinds de oudheid tot de dag van heden
 Duurden niet langer dan een vonk uit steen, een bliksemflits!

Dit lied op de wijze van *Patrijzenhemel* vertelt dat dag en maand een stroom gelijken en dat 's mensen leven niet meer is dan een droom. Daaruit heb ik een verhaal gewrocht dat niet is te vinden in de Klassieken en de Overleveringen, dat simpel van stijl is en volkomen absurd. Schepsels die niet kunnen praten zullen het woord nemen, en wezens die niet kunnen redeneren gaan een twistgesprek aan – is dat niet om te lachen? Maar de mensen die boeken schrijven verkopen maar al te vaak onzin en vertellen slechts zelden de waarheid. In *De reis naar het Westen* bijvoorbeeld is Sun Wukong een apenspook en Zhu Bajie is een varkensmonster, en dan zijn er ook nog een vos, een slangenkopvis, een muskushert en een gouden cicade die allemaal kunnen praten en allemaal kunnen redeneren.⁶ Maar als je al deze vogels en beesten, vissen en schildpadden toestaat om te praten, dan moet je toch ook muggen en dazen toestaan te spreken!

Het verhaal dat ik hierna zal vertellen, deed zich voor in de prefectuur Laidzhou, in het zuidelijke gedeelte van het district Jiaozhou. Aan de oever van de zee daar woonde een kluizenaar van tegen de zestig – maar zijn naam ben ik vergeten!

Zijn religieuze naam,
 Zijn familienaam en eigen naam
 Zijn alle niet overgeleverd;
 We weten alleen
 Dat hij tevreden leefde
 Met één pij en met één nap.

Hij verafschuwde
 Het gebrek aan warmte
 In de menselijke maatschappij,
 En had dichtbij
 De steile zeekust
 Een strooien stulpje gebouwd.
 In de kamer stond
 Met deken en kussen
 Een met touw bespannen bank,
 En daarop lagen
 Enkele losse hoofdstukken
 Uit *Het Boek van de Gele Hof*.⁷
 De hele dag lang
 Huisvestte hij zijn trots in het zuidervenster
 In deze uiterst krappe ruimte,
 En hij kon helaas
 Slechts zichzelf beklagen
 Over voedselgebrek en vele ziekten.
 Op dat moment
 Had hij ternauwernood
 De lengende lentedagen doorstaan,
 En was ongemerkt
 De brandend-hete zomer
 Al gevorderd tot de Zesde Maand.
 Niet alleen ontbrak het hem
 Aan zangeresjes en dansmeisjes
 Om hem koelte toe te wuiven,
 Maar ook had hij geen
 Brokaten gordijnen of gazen klamboes
 Om zijn rust te verzekeren.
 Vanouds wordt gezegd
 Dat mensen die ziek zijn
 Geneigd zijn weg te dommelen,
 Maar tot zijn ellende
 Werd hij geteisterd
 Door vliegen en muggen!

In het algemeen is het zo dat wanneer je 's zomers overdag in slaap valt, dat dan – dat spreekt vanzelf – het geweld van de vliegen onverdraaglijk is, en dat wanneer je 's nachts in slaap valt, het geweld van de muggen onverdraaglijk is. Deze kluizenaar was een man die gekweld werd door ziekten, en die nacht was hij zo gestoken door de muggen dat hij geen oog had dichtgedaan. Toen het in het oosten begon te gloren en de muggen zich geleidelijk begonnen te verspreiden maar de vliegen nog niet waren binnengekomen, leunde hij tegen het zuidervenster en was hij wegdoezelend haast in slaap gevallen, toen hij opeens op het zuidervenster een mug zag die naar buiten wilde gaan en een vlieg die binnen wilde komen, en zo daar elkaar ontmoetten. Nadat ze elkaar verteld hadden waar ze vandaan kwamen en hoe ze heetten, bleek de vlieg de oudere te zijn en de mug de jongere. De mug zei, 'Oudere broer, ik had al lang uw verheven naam vernomen, als een donder die mijn oren doorboorde, maar door mijn gebrek waag ik het niet overdag te verschijnen en daarom heb ik u niet steeds kunnen vergezellen.' De vlieg antwoordde, 'Jongere broer, ook ik heb een gebrek waardoor ik mij 's nachts niet kan ontplooiën, en daarom kon ik niet geregeld met je praten. Pas vandaag hebben we elkaar bij toeval ontmoet. Laten we ons een ogenblik de tijd gunnen om onze omstandigheden uiteen te zetten. Jongere broer, wat dunkt jou daarvan?' 'Uitstekend!' zei de mug.

Getweeën bleven zij daar rustig staan
 En praatten kalmpjes over allerhande.
 De hoofden bij elkaar en fluisterend,
 Alsof zij beiden echte broeders waren.
 Zo, eens van zin, werden zij beste vrienden,
 En openbaarden zij hun hartsgeheimen.
 "Een hand alleen maakt klappend geen geluid
 En een verweesde boom wordt nooit een bos":
 Van nu af aan moeten dus jij en ik
 Van vroeg tot laat elkaar steeds laten weten
 Wanneer wij samen met een broederschare
 Het huis van die en die bezoeken gaan:
 Als wij bij dag en nacht hem lastigvallen,
 Waagt het geen mens ons woedend te bestrijden!
 De vlieg zei,
 'Alle zaken van klaarlichte dag
 Kan ik ondernemen!'

De mug zei,
 'In duistere bezigheden
 Ben ik een meester!'

De vlieg zei,
 'De duistere doortocht door Chencang
 Was geheel te danken aan jou!'

De mug zei,
 'Maar het klare herstel van de passen
 Hing af van uw aanwezigheid!'⁸

De vlieg zei,
 'Jongere broer, je weet niet
 Hoe groot mijn moed wel is
 Ondanks mijn geringe gestalte:
 Van de woeste tijger
 In de diepste bergen
 Kan ik de ogen uitrukken!'

De mug antwoordde,
 'Oudere broer, je weet niet
 Hoe goed ik ben in boren
 Ondanks mijn beperkte krachten:
 In gouden kamers
 Ben ik in staat het lichaam
 Van de schoonste maagd te benaderen!'

Maar terwijl zij zo
 Na hun ontmoeting
 De beste maatjes waren geworden,
 Werden zij plotseling
 Door een geurig briesje
 Geheel en al overweldigd!

Op de vensterbank lag namelijk een perzik die de kluizenaar half had opgegeten, en omdat die was gaan rotten, kwam er onvermijdelijk wat stank vanaf. Voor de vlieg was het een neusstrelende geur, dus hij zei tegen de mug, 'Jongere broer, daarginds ligt een verse perzik. Later we daarheen gaan en ons daaraan te goed doen.' 'Graag!' antwoordde de mug. Toen ze gezamenlijk aankwamen bij de perzik, zagen ze dat een mier en een tor bezig waren hem op te eten, zodat er nauwelijks nog iets over was. De vlieg had de hele nacht moeten vasten

en werd gekweld door honger en dorst. Zodra hij de perzik had gezien, bekommerde hij zich niet meer om zijn broer de mug, maar bleef hij vreten, van boven naar beneden en van links naar rechts! De mug was klein en zwak, en zag dat er nergens een plaats was waar hij toe kon happen. Onder de mensen tegenwoordig zijn er heel wat die vechtend om eten een vete vormen en vijanden worden. Hoeveel te meer geldt dat dan niet voor een vlieg en een mug, die simpele schepselen zijn van de laagste klasse – wat voor besef hebben zij van fatsoen? Bovendien heeft een mug weinig vergevingsgezindheid, maar is hij wel voorzien van een scherpe snuit en een radde tong, dus toen hij zag hoe de vlieg zich gedroeg, kon hij zich absoluut niet bedwingen en zei,

‘Broeders moeten toch
 Elkaar wederzijds
 Ondersteunen,
 Hoe kun je dus
 Zodra je iets ziet
 Niets aan een ander overlaten?
 Kijk hoe jij nu,
 Uit zucht naar profijt fatsoen vergetend,
 Graaiende alles naar binnen schrokt!
 Heb jij je maag
 Eenmaal gevuld, dan ben ik bang
 Dat je ook je hart hebt bedorven!’

Toen de vlieg dit hoorde, voelde hij zich niet alleen beschaamd, maar was hij ook geërgerd, en hij zei onvriendelijk,

“Geld en goed zijn niet vals maar de handelaar is een schurk”:
 Jij bent een aap die met een hoed op zijn hoofd een mens wil verbeelden!
 Met dat uitgemergelde magere lijf van jou en die puntige spitse snuit,
 Ben je een onbetrouwbaar sujet, een smet op cultuur en beschaving!’

Waarde toehoorders, waarom denk je dat de vlieg dit zei? Dat was omdat de mug (*wenzi*) vernoemd is naar ‘beschaving’ (*wen*) maar de substantie van beschaving ontbeert. Hij was hem dus overduidelijk aan het uitschelden. Maar hoe zou de mug, dit schepsel van duister gif, dit kunnen dulden? Hij was wer-

kelijk geërgerd en zei, 'Bah! Wat ben jij dan wel voor schepsel dat je het waagt mij te beschimpen? Was je oren eerst maar eens goed uit en luister dan hoe ik jouw vaardigheden zal opsommen.

Ik zie hoe jij
 Bedrijvig bezig bent
 Hier in het rode stof,
 Je beijverend
 Om op klaarlichte dag
 De mensen tot last te zijn.
 Je lijkt wel
 Een uitgehongerde schim
 Die is vrijgelaten uit het gevang,
 En nog voor iemand
 Een kom heeft gepakt,
 Heb jij de geur al vernomen!
 Vandaag ga je
 Ongenood naar de Zhangs
 Om daar je buik rond te eten,
 En morgen
 Haast jij je naar de Wangs
 Om je eens goed te bezatten.⁹
 Om je dood te schamen:
 Het maakt je niet uit of de rijst
 Heerlijk geurt of rottend stinkt;
 Drink je wijn,
 Dan maakt het niets uit
 Of die helder is dan wel troebel.
 Voorzien van het
 Waarmerk van minne lieden,
 "Hitte zoekend en slippen dragend,"¹⁰
 Zul je nooit of te nimmer
 Enige aandacht besteden
 Aan zuivere en koele oorden.
 De hele dag beroem jij je
 Op je vaardigheden in het
 Uitzuigen van zweren en likken van aambeien,¹¹

En overal is het je oogmerk
Om neer te strijken op een hoofd
Of iemand in het gezicht te vliegen.
Beste vlieg,
Het is niet zo
Dat ik met onbeschaamde woorden
Een grote mond zou willen opzetten,
Maar het is wel zo
Dat ik met mijn schone naam
Mij mag scharen onder de literaten!
Dankzij ons gezoem
Dat lijkt op de donder
Genieten wij ieders ontzag –
Wie van ons heeft als jullie
In een wereld vol doornen
Geen plaats om zich te vestigen?’

Toen de mug dit had gezegd, barstte de vlieg van woede. Hij was zo kwaad dat hij een kreet slaakte en zei, ‘Dwaas! Wie kent jouw achtergrond niet? Laat mij die maar eens vertellen!

In mijn ogen ben jij
Klein van lijf en zonder kracht
Om jezelf te beschermen;
Het past je slechts
Om onder een bed te kruipen
Om daar rustig te slapen.
Hoe zouden jullie,
Ook zelfs met z’n allen,
Een neet kunnen weerstaan?
Maar overal moeten jullie
“In donkere kamers, zonder geweten”
Mensen wonden en kwetsen!
Eigenlijk hebben jullie
Levenslang geen bewustzijn
Van Hemel en Aarde,

Maar beijver jij je
 Om met je bek de mensen te steken –
 Wijs of dom maakt je niets uit!
 Stelde je wat voor, dan zou je
 Met schallende gong en slaande trom
 Tegen de mensheid ten aanval trekken!
 Maar waarom moet je
 Op kousenvoeten en op je tenen
 In het geheim de pas oversteken?

Jij beschuldigt mij van
 Het waarmerk van minne lieden,
 “Hitte zoekend en slippen dragend,”
 Maar bedenkt niet dat jouw
 “Gezindheid al naar gelang heet of koud”
 Nog veel onverdraaglijker is!
 Waarom waag je het niet
 Om binnen te dringen in
 Brokaten gordijnen en gazen klamboes?
 Bij het zien van
 Hoge kamers en grote huizen
 Blijken jouw pogingen tevergeefs.
 Jij maakt misbruik van
 De doodarme sloeber
 Die ’s nachts geen waaier kan wuiven;
 Jij maakt misbruik van
 De behoeftige literaat
 Wiens ellebogen door de mouwen steken.
 Je laat je voorstaan op
 Je cultuur en beschaving
 Maar kent nog geen enkele letter,
 Je hebt niet eens geleerd
 Dat jouw lichte en dunne vleugels
 Niet in staat zijn een berg te dragen.¹²
 Sinds oudsher zegt men,
 “De verlichte mens kan in zijn daden
 Nooit zijn eigen schaduw bedriegen,”

En daarom zullen wij steeds
Naarmate er meer mensen zijn
Ons meer naar voren dringen.
Dankzij onze
Klare ogen en grote moed
Stormen we overal voorwaarts.
Wie van ons zou als jullie
Uit angst voor lans en zwaard
Zich in duisternis binnenwormen?’

Geen van de twee wou ongelijk bekennen
En beiden wilden snoeven op hun roem,
Maar bij dat wederzijdse redetwisten
Was toch het merendeel maar dom gezwets.
Wat restte er nu nog van broederliefde?
Staten in oorlog en een stammenstrijd!
Nu toonden zij elkaar een kwaad gezicht:
Hun ogen puilden uit, ze knarsetandden!

De ene zei,
‘Jij legt je lagen in het duister,
Verstoken van ieder fatsoen!’
De andere zei,
‘Jij rooft en steelt op klaarlichte dag,
Dat is een nog groter misdrijf!’
De ene zei,
‘Die piëteitsvolle weduwe stierf
Ondanks haar deugd op gruwelijke wijze!’¹³
De andere zei,
‘Het decreet des Keizers
Werd volkomen verdraaid!’¹⁴
De ene zei,
‘Die goedhartige Ouyang Xiu
Desalniettemin haatte jullie!’¹⁵
De andere zei,
‘Die intelligente Dongfang Shuo
Onderkende jullie ware aard!’¹⁶

De eerste zei,
 'Hoe kon jij de piëteitsvolle zoon
 Dwingen zijn lichaam op te offeren?'¹⁷

De andere zei,
 'Waarom tergde jij die student
 Om zijn zwaard te trekken?'¹⁸

De ene zei,
 'Jij keizer in het onkruid,
 Wie zou jou wel gehoorzamen?'

De andere zei,
 'Jij held in het aanmaakhout,
 Tegen wie kun jij pochen?'

Zij tweeën stonden elkaar
 Over en weer
 Uit te schelden,
 Zich niet bewust
 Dat de muren oren hadden
 En heimelijk zuchtten.

Op de schrijftafel woonde namelijk een boekenwurm die de hele dag oud papier at. Die dag was hij in gesprek met een koude krekkel, toen ze opeens de vlieg en de mug daar hoorden bekvechten, steeds feller en feller. De boekenwurm zei tegen de krekkel, 'De vlieg en de mug zijn daar aan het ruziën. Zullen we proberen om ze tot rede te brengen?' De krekkel antwoordde, 'In principe zouden we dat moeten doen, maar ik kom van een koude familie, mijn woorden hebben geen gezag en mijn aanblik verwekt geen ontzag. Als we hen niet tot rede kunnen brengen, heeft het niet alleen geen nut, maar bezorgt het ons alleen maar ergernis. Volgens mij is het maar het beste "Om elk de sneeuw te vegen voor de eigen deur, / En zich niet te bemoeien met de rijp op buurman's dak." Toen de boekenwurm dat hoorde, zei hij tegen de koude krekkel, "Van goede raad wordt men steeds beiden beter, / Maar van gestook heeft niemand enig nut." Dus kom toch maar met me mee.' De koude krekkel zei daarop, 'Als het zo gesteld is, zal ik wel met je meegaan.' Toen zij tweeën de boekentent verlieten en aankwamen bij het zuidervenster, zagen ze dat de vlieg en de mug, ten prooi aan woede, met opgestroopte mouwen en gebalde vuisten, op het punt stonden elkaar aan te vallen! De boekenwurm kwam haastig naar voren, maakte een buiging, en zei daarna,

'Laat varen toch uw donderende toorn
 En wees zo goed te luisteren naar mij.
 Ik slijt mijn leven hier tussen de boeken
 En elke dag lees ik dus de Klassieken.
 Ook al begrijp ik ze dan niet volledig,
 Toch ben ik wel doordrongen van hun smaak:
 "Wil geld of goed niet onrechtmatig nemen,"
 En "macht en winst zal dikwijls wrok verwekken."
 Hoeveel te meer geldt dit niet tussen broeders?
 Waarom zo strijden om iets onbenulligs?
 Uw hart zij steeds gericht op trouw en recht,
 Wees billijk in uw daden en ook eerlijk!
 Eigen gewin ten koste van een ander
 Vindt geen genade in het oog des Hemels!
 Broeder Vlieg,
 Wat jij vertelde
 Was alles een feitelijk relaas;
 Broeder Mug,
 Wat jij vertelde
 Was ook allerminst onredelijk.
 Maar in mijn oordeel
 School in beider woorden
 Ook het nodige onbillijks,
 En bovendien waren jullie,
 Stekeblind voor eigen feilen,
 Scherp in het berispen van de ander.
 Als ik het mag zeggen,
 Hebben jullie beiden
 De nodige fouten en feilen,
 Dus neem me niet kwalijk
 Dat ik eerlijk en billijk
 Een hartig woordje ga zeggen.
 Broeder Vlieg,
 Jij begaat kwaad
 Wanneer je de vier windstreken plaagt:
 Waarom wil je,
 Zat gevreten en zat gedronken,
 Mensen ook nog de ogen uitrukken?

Broeder Mug,
 Jij begaat kwaad
 Door je onbeschofte vraatzucht,
 En waarom wil je
 Na je heimelijke maal van bloed¹⁹
 Ook nog luidkeels schreeuwen?
 We horen steeds van
 De eed in de Perzikgaarde
 Van de drie verzamelde helden,²⁰
 Hoe kunnen jullie dan
 Vanwege een rottende perzik
 Jullie broederschap verbreken?
 Ik kan slechts vrezen
 Dat als dit gerucht zich verspreidt,
 Jullie uitgelachen zullen worden,
 En dat in de toekomst
 Niemand het nog zal wagen
 Om met jullie vriendschap te sluiten!

De Hemel schiep mensen en dieren, zowel goed als kwaad. In deze wereld van het licht zijn er wetten die aansporen tot deugd en het kwaad bestraffen; in de wereld der duisternis ontvang je een goede of slechte wedergeboorte. Wie het goede doet, kan zelfs als dier veranderen in een mens; wie het kwade doet, kan zelfs als mens veranderen in een dier.

Naar ik meen ontvingen wij
 Door onze zonden in een vorig leven
 Ons huidige bestaan,
 En daarom moeten wij nu
 Goede daden doen ter voorbereiding
 Op ons toekomstige leven.
 We moeten leren van
 De zijderups die moerbeiblaren eet
 Om daarmee satijn en brokaat te maken;
 We moeten leren van
 De vuurvliegjes die met hun schijnsel
 De student helpen zijn boeken te lezen.

We moeten leren van
 De aardworm die de aarde verorbert
 En zo een goede reputatie verwerft;
 We moeten leren van
 De nijvere bij die honing produceert
 Ten bate van de mensen hier op aarde.
 Gedraag je niet als
 De bidsprinkhaan die een wagen stopt
 En zo groot onheil over zich afroept;²¹
 Gedraag je niet als
 Het motje dat zich stort op de lamp
 En zo zichzelf van het leven berooft.
 Terwijl de boekenwurm daar
 Heel oprecht en heel indringend
 Stond te preken,
 Kwam er langs de muur
 – Zeven armen en acht poten –
 Iets met veel geweld aangerend:
 Aangehold kwam daar
 Een overvet en overzwaar
 Groot en vervaarlijk monster!
 Rond gebogen was zijn
 O zo scherpe en o zo lange
 Angel met knopen als bamboe;
 Je zag ook
 Zijn twee stalen vorken
 Samengevouwen op zijn rug,
 En op woeste wijze
 Braakte hij menselijke woorden
 En onderbrak hem met een schreeuw.

Nu was er boven de vensterlijst een scheur in de muur, en daarin woonde een
 schorpioen. Zo'n dier is van nature uiterst giftig, maar verkiest stilte boven ge-
 doe. Toen hij bij het begin de vlieg en de mug hoorde bekvechten, had hij daar
 geen enkele aandacht aan besteed, maar toen hij later ook de boekenwurm
 zo omslachtig hoorde preken, kon hij zich steeds minder bedwingen. Daarop
 kwam hij uit de scheur in de muur, rende naar het zuidervenster, schoof de

vlieg en de mug terzijde, en wendde zich tot de boekenwurm in de volgende woorden.

De schorpioen nam toen het woord en zei,
 'Mijn waarde boekenwurm, luister eens even.
 Heden ten dage is in deze wereld
 Het hart der mensen vals en ingemeen:
 De grootste rovers gelden nu als helden
 En zwakkeren verkrijgen nergens recht.
 Kijk, de libelle zweeft over het water
 Terwijl de vlinder fladdert tussen bloemen.
 Zij durven nooit het onheil uit te dagen
 En hebben met de wereld niets van doen.
 Toch worden deze schepselen gevangen
 En vastgebonden aan een draad of touwtje.
 Eenmaal ontdaan van vleugels en van poten,
 Gebruikt men ze om kleuters bang te maken.
 Wanneer je zoiets hartverscheurends ziet,
 Waarom zou je dit tweetal dan berispen?
 Sinds oudsher zegt men
 Dat in een gevecht het het beste is
 Om als eerste toe te slaan,
 En ook zeggen ze
 Dat als je iemand wilt vermoorden,
 Je in elk geval bloed moet zien.
 De kleine hartjes
 Van dat tweetal
 Zijn verstoken van moed;
 Het enige wat ze kunnen is
 Dag in dag uit steeds weer
 Uit zijn op eigen voordeel.
 Hij kan alleen
 Een stalen els in je kuiten steken,
 Op dezelfde manier als Jizi;²²
 En hij kan alleen
 Bij je dood voor de poort staan
 Om een literaat te bewenen.²³

Zodra ze zien
 Dat moxa wordt gebrand,
 Zijn hun poten verlamd,
 En zo gauw je maar
 Een vinger naar ze uitsteekt,
 Verliezen ze hun leven!
 Ik heb nooit of te nimmer
 De *Oden* of *Oorkonden* gelezen
 En ik ken ook geen karakters,
 Laat staan dat ik
 De moeite zou hebben genomen
 Om de Hertog van Zhou te analyseren.²⁴
 Ik verlaat me op dat
 Wat ik bij me draag zodat ik
 Van niemand ooit iets hoeft te lenen;
 Ik hoef alleen maar
 Mijn lange speer te verheffen
 En trek overal ten strijde.
 Als wie ook maar
 Mijn grenzen schendt
 Of mijn schaduw te na komt –
 Ik zal ervoor zorgen
 Dat ook als hij niet sterft,
 Toch verschrikkelijk pijn lijdt.
 Sinds oudsher zegt men,
 Een echte kerel moet als hij toeslaat
 Dat doen met een giftige hand –
 Waartoe al dat gebazel
 Over de Weg en Principe,
 Dat gezwets over Gevoelens?²⁵

Onder de mensen van tegenwoordig heb je er die eten achter gesloten deuren en slapen achter gebarricadeerde ramen – je hoeft ze alleen maar een zacht tikje op hun hoofd te geven met een knuppel. Dieren als vliegen en muggen leven van diefstal en roverij, maar zodra je ook maar een vinger naar hen uitsteekt, hebben ze geen verweer. Ze zijn de minsten van de minsten, dus waarom wil je dan met ze discussiëren? Boekenwurm, dat hele verhaal van jou vandaag ging

alleen maar over het hemelse principe, maar van dat hemelse principe kun je niet eten en je kunt je er niet van kleden, en als ik zo naar jouw optreden kijk, dan weet ik niet waar dat hemelse principe te vinden moet zijn!

Jij zegt dan wel dat door

De studie van *Oden* en *Oorkonden*

Het hemelse principe wordt bewaard,

Maar dan had jij al

Driemaal een onsterfelijke moeten worden

En was je allang ten hemel gevaren!

Waarom spendeer jij

Dan nog alle dagen

Aan het plukken van vers en kapittel?

Tot op de dag van vandaag

Ben je overduidelijk

“Een grijs hoofd en vaal gelaat,

Behoeftig zijn leven lang!”

De mensen zeggen dan wel

“In de boeken vind je vanzelf

Huizen gemaakt van geel goud,”²⁶

Maar naar mijn oordeel

Is dat goud in die boeken

Uiteindelijk illusionair.

De hele dag door liggen

Lege woorden en holle frasen

Op je lippen bestorven,

Maar ik vrees dat jij

Je ellendige leven zult verliezen

In een stapel van oud papier.

Je draagt op je hoofd

Een baret als een baksteen

Tijdens al je vertogen,

Maar ook al preek je

De bloemen uit de hemel,

Er is geen mens die luistert!

In feite was het dus

Broeder Krekel die het beste

De huidige situatie begreep:

Kijk maar hoe hij
 Met z'n handen in de mouwen
 Zwijgende terzijde staat!
 Op deze woorden was
 De boekenwurm de lust vergaan
 Om verder nog wat te zeggen,
 Zodat hij alleen maar
 Samen met de krekkel
 Weer naar huis kon gaan.
 In een oogwenk begon
 Een lichte bries te waaien
 Terwijl de zon verrees,
 Zodat je de
 Bolronde rode zon
 Aan de hemel zag hangen.
 Dit was waarlijk
 Een heldere kosmos,
 Een wereld zo puur!
 De schorpioen zonder parasol
 Was zo geschrokken
 Dat hij wegschoot in zijn scheur.²⁷
 Je zag dat
 De vlieg en de mug
 Ook weg wilden vliegen –
 Wisten zij veel
 Dat buiten het venster
 Een spin z'n web had gespannen,
 Zodat zij tweeën
 Gezamenlijk
 In dat web belandden.
 Die oude spin
 Zat op z'n gemak
 In zijn bidkapel,
 En had in een oogwenk
 Hen in draad gewikkeld:
 Daar was geen ontsnappen meer aan!

Hoe onverschrokken
 Hun aard ook mocht zijn,
 Hier bleek dat van generlei nut:
 Dit was hier
 Het einde van de mug
 En ook dat van de vlieg.

Laat me nu vertellen dat, toen de spin de vlieg en de mug gevangen had en smakkende juist toe wou happen, dit geluid in de lucht onze kluizenaar wekte. Badend in het koude zweet bleek hij genezen te zijn van zijn slepende ziekte. Toen hij omhoogkeek, bleek het allemaal een droom te zijn geweest, en onwillekeurig slaakte hij een diepe zucht.

‘Men zegt altijd
 Dat een man van vroeger
 Droomde van gele gierst,
 Maar wie weet
 Waar de man van die droom
 Uiteindelijk is gebleven?²⁸
 Zo te zien heb ik
 De smaak van armoe en gebrek
 Ervaren in mijn droom:
 Ik ervoer heel wat
 Onheil en geluk aan den lijve:
 Deze droom was niet gunstig!
 Sinds oudsher
 Zijn keizers en vorsten
 Het eerst uit hun dromen ontwaakt,
 Maar tot de dag van vandaag
 Zwoegen wijzen en dwazen
 Nog steeds in de ban van hun droom.’

De kluizenaar slaakte een zucht en wilde op zoek gaan naar een zuivere wereld, maar hij wist niet waar een wereld zonder vliegen en muggen te vinden zou zijn. Hij kon niets anders doen dan zijn bagage pakken en vertrekken naar die diep in de wolken en nevels verborgen plaats ten oosten van het Laogebergte.

Je zag hem slechts
 Wegzweven in de richting van
 Penglai en Yingzhou –
 En niemand weet
 In welk jaar en welke maand
 Hij ooit weer zal keren.

NOTEN

1 Wilt L. Idema, “Crossing the Sea in a Leaking Boat: Three Plays by Ding Yaokang,” in: Wilt L. Idema, Wai-yee Li, en Ellen Widmer, eds. *Trauma and Transcendence in Early Qing Literature*, Cambridge MA, Harvard University Asia Center, 2006, p. 387-426; Xiaoqiao Ling, *Feeling the Past in Seventeenth-Century China*, Cambridge MA, Harvard University Asia Center, 2019.

2 De zeer vrije en sterk bekorte Duitse vertaling van deze versie door Franz Kuhn (1884-1961) werd voor het Nederlandse taalgebied bewerkt door C.J. Kelk (1901-1981) als *Tartaren bestormen het hemelsche rijk: Benevens het slot van de geschiedenis van Hsi-men's weduwe en zoon; naar een Chineesche familiechroniek uit de 12de eeuw*, Utrecht, A.W. Bruna en Zoon, 1941.

3 James R. Hightower, *The Poetry of T'ao Ch'ien*, Oxford, Oxford University Press, 1970, p. 269.

4 W.L. Idema, *Spiegel van de klassieke Chinese poëzie van het Boek der Oden tot de Qing-dynastie*, Amsterdam, Meulenhoff, 1991, p. 216.

5 Voor een Engelse vertaling zie Ding Yaokang, ‘Southern Window Dream,’ trans. Wilt L. Idema, *Renditions* 69 (2008), p. 20-33 (herdrukt in Wilt L. Idema, *Insects in Chinese Literature: A Study and Anthology*, Amherst NY, Cambria Press, 2019, p. 231-243).

6 De roman *De reis naar het Westen (Xiyou ji)* uit de zestiende eeuw beschrijft in honderd hoofdstukken de pelgrimage van de heilige monnik Xuanzang naar het Westelijk Paradijs van de Boeddha. Op deze gevaarlijke reis wordt de monnik belaagd door allerlei monsters die hem willen verorberen of met hem willen slapen om zich meester te maken van zijn superieure levensenergie. Deze monsters blijken bijna steeds dieren te zijn die door eeuwenlange zelfvervolmaking een menselijke gedaante hebben kunnen aannemen. De monnik ontsnapt aan alle gevaren door de steun van zijn twee dienaren Sun Wukong en Zhu Bajie. De eerste is een sluwe aap met bovennatuurlijke krachten, de tweede een varken.

7 *Het Boek van de Gele Hof (Huangting jing)* is een van de oudste daoïstische leerboeken van ‘interne alchemie,’ een meditatietechniek waarbij de beoefenaar een onsterfelijk embryo in zijn eigen lichaam probeert te genereren.

8 Na de dood van de Eerste Keizer van de Qin, die na eeuwen van verdeeldheid de gehele Chinese wereld onder zijn gezag had verenigd, braken overal in het rijk opstanden uit. Spoedig bleken Xiang Yu (232-202 voor Christus) en Liu Bang (overleden 195 voor Christus) de

belangrijkste leiders. Zij spraken af dat diegene van hen die als eerste de hoofdstad Xianyang (vlak bij het moderne Xi'an) zou veroveren, de nieuwe keizer zou worden. Het was Liu Bang die als eerste Xianyang veroverde, maar Xiang Yu dwong hem met zijn grotere legermacht toch om de opperheerschappij aan hem te gunnen. Xiang Yu benoemde Liu Bang daarop tot koning van Hanzhong aan de bovenloop van de Han. Toen Liu Bang daarop het vruchtbare Wei-dal verliet en door het steile Qinlinggebergte naar zijn leengebied trok, volgde hij het advies op van Zhang Liang (overleden 185 voor Christus) om alle bruggen en andere kunstwerken achter zich te verbranden, om zo te tonen dat hij geen enkele ambitie had om terug te keren en wraak te nemen. Vervolgens verraste hij Xiang Yu door hem langs de westelijker route via Chencang in de rug aan te vallen. Uiteindelijk versloeg Liu Bang zijn tegenstander en werd daarmee de stichter van de Handynastie (206 voor Christus-220 na Christus).

9 Zhang en Wang zijn heel gebruikelijke Chinese familienamen.

10 Macht wordt gelijkgesteld aan hitte in het traditionele Chinese denken, terwijl koude wordt geassocieerd met armoe en lage status.

11 Het toppunt van kruiperige onderdanigheid van vleiers en lasteraars.

12 De mug die meent een berg te kunnen dragen is een beeld van schromelijke zelfoverschatting.

13 Een weduwe die een voorbeeldige levenswandel leek te voeren, werd ontmaskerd als een overspelige vrouw die haar echtgenoot had vermoord, toen op zijn lijk vliegen zich verzamelden op de plaats waar zij een spijker in zijn schedel had geslagen.

14 Fu Jian (317-355) verleende ondanks zijn oorspronkelijke bedoeling een algemene amnestie toen een vlieg bleef neerstrijken op zijn penseel bij het schrijven van het decreet.

15 Ouyang Xiu (1007-1072) is de schrijver van het *Dicht van mijn haat jegens vliegen* (*Zeng cangying fu*).

16 In een anekdote die in verschillende bronnen uit de late keizertijd is bewaard, verklaart Dongfang Shuo (ca. 160-ca. 93 voor Christus) dat de mens het hoogste wezen is, waarop de mier, de vlieg en de mug elk die positie voor zichzelf opeisen.

17 De ouders van Wu Meng, een van de 24 voorbeelden van kinderlijke piëteit, waren zo arm dat ze zich geen klamboes konden veroorloven. Om zijn ouders een ongestoorde nachtrust te verzekeren, ging Wu Meng elke nacht op hun bed liggen voordat zij zich ter ruste begaven, opdat de muggen zich zouden verzadigen met zijn bloed. Ook andere ouderlievende zonen worden om dit gedrag geprezen.

18 Wang Si (derde eeuw na Christus) werd tijdens het schrijven eens zo gehinderd door een vlieg dat hij zijn penseel op de grond wierp en vertrapte. In latere versies van deze anekdote zou hij de vlieg achtervolgd hebben met getrokken zwaard.

19 De Chinese tekst schrijft 'vet en merg'.

20 In de verschillende versies van de sage van de *Drie Koninkrijken* sluiten de drie helden Liu Bei (161-223), Guan Yu (overleden 219), en Zhang Fei (overleden 221) bloedbroederschap

in de Perzikgaarde, en zweren ze om zo mogelijk tegelijkertijd te sterven. Door de onvoorwaardelijke steun van zijn vrienden slaagde Liu Bei er uiteindelijk in om te Shu-Handynastie (221-265) te stichten, die bijna een halve eeuw over het huidige Sichuan heerste.

21 De bidsprinkhaan die probeert een aanstormende wagen te stoppen geldt als een toonbeeld van overmoed.

22 Su Qin (Jizi; vierde eeuw voor Christus) hield zichzelf 's nachts wakker om maar te kunnen blijven studeren door zich met een els in zijn kuiten te prikken.

23 Toen Yu Fan (overl. 233) verbannen werd naar het noorden van het huidige Vietnam, sprak hij de vrees uit dat de enige gasten op zijn begrafenis vliegen zouden zijn.

24 De *Oden (Shijing)* en de *Oorkonden (Shujing)* zijn twee van de Vijf Klassieken die de grondslag vormden van het confucianisme. De Hertog van Zhou was een jongere broer van Koning Wu, de stichter van de Zhou-dynastie (elfde eeuw-256 voor Christus). Sommige (onderdelen van de) Klassieken werden traditioneel aan hem toegeschreven. Hij werd grotelijks bewonderd door Confucius als de ideale staatsdienaar.

25 De *Weg (Dao)*, het Principe (*li*), en de Gevoelens (*qing*) zijn basisbegrippen in het neoconfucianisme, de vorm van confucianisme die tijdens de Ming (1368-1644) en de Qing (1644-1911) de voorgeschreven interpretatie was bij de ambtelijke staatsexamens.

26 Deze regel is een citaat uit *Aansporing tot Studie (Quanxue pian)*, een gedicht van de hand van Keizer Renzong (regeerde 1023-1063) van de Songdynastie (960-1278).

27 De schorpioen is niet bestand tegen het volle licht van de zon. Reizigers in het traditionele China droegen vaak een parasol bij zich om zich te beschermen tegen de zonnehitte.

28 In een bekend verhaal uit de Tangdynastie, *Het Hoofdkussen (Zhenzhong ji)* door Shen Jiji, stopt een student, op weg naar de hoofdstad om daar deel te nemen aan de staatsexamens, in Handan bij een herberg. Omdat het maal van gele gierst nog niet gaar is, leent hij van een medegast een hoofdsteun om een dutje te doen. In een droom heeft hij een lange loopbaan met vele ups and downs. Wanneer hij weer wakker wordt, is de gele gierst nog steeds niet gaar. De student beseft nu de onbestendigheid van alle aardse glorie.